

ahol szabadság van, és ha mi azt akarjuk, hogy a sajtó az igazságot írja, akkor a márciusi fiatalok első követelésével kell itt a Petőfi Körben kiállnunk azzal, amit a népi demokratikus alkotmányunk is biztosít: szabad sajtót követelünk. (*Taps.*) Mindjárt, hogy ne legyen félreértés, nem a párttól független, hanem a pártért küzdő szabad sajtó, nem az anarchia, (*taps*) nem a sztálinizmus, hanem a leninizmus szabadságát, a szocializmus szabadságát. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk hosszantartó taps.*) Nem a nép ellenségeinek, hanem a népnek a szabadságát. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) A dogmatizmustól, az önkényeskedéstől, a hazugságtól, tehetetlenségtől megszabadított sajtót! (*Taps.*) És bár több, mint egy évszázad telt el azóta, én is arra szeretnék hivatkozni, amivel Tardos Tibor elvtárs kezdte a maga felszólalását. A körülmények, azt hiszem mindnyájan tudjuk és felesleges részletezni, sokban különbözők, nagyon sokban különbözők, mégis hadd fejezzem be ezt a felszólalást Petőfi örökszép szavaival, amelyeket a sajtószabadság kivívásának, a csodálatos március 15-ének napjára visszaemlékezve írt:

„Szabad sajtó!... Már ezentúl
Nem féltelek, nemzetem...

...
Inkább szurony a szívekben,
Mint bilincs a kezeken!”⁹⁶

(*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Kuczka Péter elvtárs, Losonczy Géza elvtárs kért szót. (*Közbeszólás: Beszéljen Kuczka!*)

KUCZKA PÉTER: Kedves Elvtársak! Először néhány apróságot szeretnék elintézni. Én magyar állampolgár vagyok, a Hazafias Népfrent tagja. Ezenkívül a *Magyar Nemzetnek* is előfizetője. (*Derűltség.*) Ezzel kapcsolatosan van valami mondanivalóm, de hogy ezt megmondjam, előbb két apróbb történetet mondok el. Egy alkalommal a *Szabad Nép* kiküldött engem — ritkán írtam és ritkán írok oda — hogy írjak az ország egyik kiváló traktoristájáról riportot. Én ezt elvállaltam, kimentem, a riportot megírtam. A riport egyik fő, jelentős része az volt, amely arról szólt — én nagyon emberinek találtam ezt a mozzanatot —, hogy a traktoristához, illetőleg a kombájn-vezetőhöz kiment egy alkalommal a földművelésügyi miniszterhelyettes és megkérdezte, hogyan van, hogyan dolgozik, mit csinál és vitt neki termoszban limonádét. Most a traktorista visszautasította a limonádét és azt mondta, hogy nem iszik limonádét, ő magyar ember, bort iszik és erre a miniszterhelyettes, szerintem nagyon

helyesen, kiöntötte a limonádét és bort hozatott és a traktorista azt megitta és nem tudom hány százalékkal még többet teljesített. (*Derültség.*) Nagyon kedves mozzanat volt, emberi mozzanat, még a miniszterhelyettes szerepe is nagyon tetszett benne és ezt megírtam. Ez jelentette tulajdonképpen az életet ebben a riportban, de ezt a mozzanatot kihúzták a *Szabad Népnél*. (*Közbeszólás: Kicsoda?*) Majd a végén. Mondtam, hogy a *Magyar Nemzet* előfizetője vagyok. (*Derültség.*)

A másik, amit mondani akarok, 1953 végén történt, amikor irodalmi viták voltak egy versemmel kapcsolatban.⁹⁷ Egy emlékűnnepélyen előttem ült egy elvtárs, aki hátrafordult és a versemről szólva komor mosollyal kijelentette, vidáman mosolyogva, kicsit vidáman kijelentette, hogy márpedig ha te ilyeneket fogsz írni, le fogunk taglózni, mint az ökröt. (*Közbeszólás: Ki volt az?*) A két személy ugyanaz volt, a *Magyar Nemzet* jelenlegi felelős szerkesztője, Komor elvtárs. (*Fujjózás.*) És éppen ezért, mint a Népfrent tagja, amelynek hivatalos lapja a *Magyar Nemzet* és mint a *Magyar Nemzet* előfizetője bejelentem azt a szerény, de határozott véleményemet, hogy Komor elvtársat nem tartom alkalmasnak a *Magyar Nemzet* felelős szerkesztői szerepére. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Mielőtt a lényeges mondanivalómra térnék, egy másik részletkérdést hozok fel. Szeretnék vitába szállni Nógrádi elvtárssal, Tardos elvtárs cikkével, illetve riportjával kapcsolatban. Amikor megtudtuk, vagy megtudtam, hogy ekörül a riport körül milyen nézetek vannak és hogy milyen hajsza, verekedés, vagy vita folyik e körül a riport körül, akkor egy nap Tardos Tiborral együtt kimentem az Egyesült Izzóba, mert kíváncsi voltam arra, hogy kinek van igaza. Tardos Tibornak van-e igaza, vagy pedig azoknak, akik nem értenek a riportjával egyet. Egészen konkrétan akkor Szabó elvtársra gondoltam, az Egyesült Izzó DISZ-bizottságának titkárára, aki a *Nők Lapjában* egy válaszcikket írt.⁹⁸ Az Egyesült Izzóban Tardos Tibor cikke után megjelent Gerő Ernő elvtárs, aki, mint mondják az Egyesült Izzóban, nem azért ment, hogy ezzel a cikkel, vagy ennek hatásával foglalkozzék, de kétségtelen, hogy erről a cikkről is ejtett néhány szót. A DISZ-bizottság titkára, Szabó elvtárs, aki itt van valahol a teremben, amikor megkérdeztem tőle a beszélgetés során, hogy most végülis kivel ért egyet, azzal a cikkel-e, amit Tardos írt, vagy a sajátjáéval, illetőleg mit gondol, kinek a cikkében van több igazság, az övében-e, vagy Tardoséban, és őt helyes volt megkérdezni, mert mégis a DISZ-bizottság titkára, tudja, hogy milyenek az üzemben a fiatal leá-

nyok problémái. Tudja is. Tudja nagyon jól, ismeri a problémákat. Azt mondotta, hogy ne tegyek fel ilyen meleg kérdést. Végülis azt mondta, hogy lényegében Tardos cikkének van igaza, ő csak a formája ellen emelt kifogásokat, de a lényegében igaza van és a további tárgyalások során a személyzeti osztályon való körülnézés után kiderült, hogy olyannyira van Tardosnak igaza, és olyannyira mondható ez a probléma általánosnak, hogy az üzemben kétezer leány közül 600-an vannak körülbelül, akik ágyrajárók, vagy albérletben laknak, akik közül a hármát Tardos részére a DISZ-bizottság kiválasztotta. Hatszázan vannak tehát leányok egyedül Budapesten (*Közbeszólás: És csak az Egyesült Izzóban!*) és az üzem most soronlévő ötéves tervében harcolnak egy ötvenszemélyes leányszállásért. Még nem tudják, nem tudtak határozott választ adni arra, hogy az ötvenszemélyes leányszállás meglesz-e.

Még valamit. Nógrádi elvtárs azt mondta, hogy őneki személy szerint nem tetszett ez a cikk. Ha Nógrádi elvtárs, mint olvasó mondja ezt, akkor szerintem semmi baj nincs. Egy probléma azonban van akkor, ha Nógrádi elvtárs, mint az Agit.-Prop. Osztály vezetője és sajtóügynek a pártban az irányítója mondja ezt, akkor nem úgy veszik, gondolom nem úgy veszik, mint egy egyszerű olvasó magánvéleményét, akkor ez a vélemény gyűrűzik tovább, akkor ennek a véleménynek mindenféle hatása van és akkor furcsa dolog ez és nem jó dolog ez, ha a cikk körül általában olyan hangulat, a megjelenéstől kezdve olyan hangulat alakul ki, hogy például tudtommal az első napon, amikor a cikk megjelent — a jelenlevő Kukucska elvtárs⁹⁹ felvetette azt a problémát, hogy talán be kellene zúzni a *Nők Lapjának* ezt a számát. (*Közbeszólás: Újságíró a Kukucska?*) Én nem tőled hallottam, Kukucska elvtárs; megmondhatom Neked nyugodtan; Tardos Tibortól. (*Kukucska: Tardos elvtárssal én nem beszéltem! — Zaj.*) Nem baj, elvtársak, ha a hozzászólások egyenként vannak, akkor én tudok válaszolni. (*Derültség.*) De hozzá kell még tenni, hogy György elvtárs,¹⁰⁰ — úgy hívják az illetőt — a *Szabad Néptől* szintén ki lett küldve azért, hogy megvizsgálja ennek a helyzetnek a valóságát. No most, a *Nők Lapja* ellen úgy tudom, hogy ma azt a vádat emelték, vagy azt a kifogást emelték, hogy nem közölte György elvtárssal a cikkét, amelyben Tardosnak ellentmond, és ezért a sajtószabadságot sértette meg. Mármint a *Nők Lapja*. (*Derültség.*)

Még valamit ehhez hozzá lehetne tenni. Hogy mennyire igaza volt Tardos Tibornak, arra lehetne idézni azokat a leveleket, amelyek Tardos nevére érkeztek és amelyekből itt egy kivonat-féle van nálam. Én nem

hiszem, hogy az elvtársak kívánják, hogy ebből a kivonatból én felolvaszak. (Nem! Nem!) Annyit mondhatok, hogy a kivonatban a levelek... (*Közbeszólás: Küldje el Nógrádinak!*) Odaadhatom Nógrádi elvtársnak, oda fogom adni. (*Taps.*) — (*Odalép Nógrádi Sándorhoz és odaadja.*) A levelek eredetije Tardos Tibornál látható. (*Zaj.*)

Elvtársak! Mindenekelőtt azt szeretném megmondani, hogy ez a vita nagyon tetszik nekem. De nincs mindenkinek olyan speciális oka a tetszésre, mint amilyen nekünk íróknak, írószövetségi tagoknak van. Tudniillik nálunk a viták most már unalmassá váltak, illetőleg viták nálunk már nincsenek, mert 300 ember van egy ember ellen: Gergely Sándor¹⁰¹ ellen. (*Élénk derűlttség és taps.*) Az ilyenfajta vita igazán nem lehet érdekes. Itt viszont — és ennek örülünk egy kicsit — a közbeszólásokból, a tapsok megoszlásából és a szenvedélyesebb kitörésekből is, Kalmár elvtárs, azokból arra következtetek, hogy nem ért mindenki egyet az elmondottakkal, illetőleg tovább megyek, biztos vagyok benne, hogy nem ért mindenki egyet, még a helyeket is ki tudnám jelölni, hogy körülbelül hol vannak, akik nem értenek mindenben egyet. Például elvtársak, itt, hogyha felnézek itt (*jobboldalra mutat*) ezen az oldalon az erkélyen jelentős számban vannak olyan elvtársak, elvtársnők, akik nem értenek egyet és ott is jobbra és én elsősorban azért, mert közülük nagyon sokkal a pártfőiskolán együtt voltam, 1951-ben és azért is, mert többségükben pártmunkások, pártfunkcionáriusok és harmadsorban azért, mert én szeretem meggyőzni az embereket a mi igazságunkról, a leninizmus igazságáról, éppen ezért most elsősorban hozzátok szeretnék beszélni elvtársak, akikkel együtt voltunk pártiskolán, és akiket még úgy látszik, meg kell győzni egy és más általánosan is elfogadott igazságról. (Halljuk! Halljuk!) Úgy szeretnék beszélni, mint ahogy szemináriumokon beszélgettünk együtt. (*Derűlttség.*)

Kicsiny és szegény nép vagyunk. Fájdalmas hibákkal és nehéz küzdelmekkel teli történelmünkben nem tudtuk megszerezni azt az előfeltételt, amely a kis népeket is képessé teszi, hogy nemcsak kiemelkedő egyedeikben, hanem tömegükben az emberi haladás élén járjanak. Voltak lángoló dicsőséges pillanataink, de ezeknek fénye csak még komorabbnak mutatta a körülöttünk gomolygó évek sötéttségét. Jártunk már Európa élén, de annál nehezebb volt elviselni nyomasztó elmaradottságunkat. Vannak halhatatlan költőink, és hőseink, de sorsuk és életútjuk mindig arra figyelmeztet bennünket, hogy hányan zuhantak vissza a mélységbe, hogy hány tehetség, hány nagyratörő egyéniség pusztulhatott el számon

kívül maradva és hogy hány jó ész lett vaddá, hogy nem művelték, hogy jobban nem nevelték. A Hortobágy poétája sorsa nem egy elkeseredett költő nyomasztó látomása, hanem évszázadok mulasztásait feltáró vízió.

Gazdag és nagy nemzetek és népek, amelyek megjárták az emberi fejlődés nagy állomásait, könnyelműbbek lehetnek nálunk, többet kísérletezhetnek, keresve a társadalom javát, mint mi. Akinek többje van, az néha pazarolhat is, mi ezt nem tehetjük. Szegény és kicsi nép vagyunk és e nép részének lenni, gondolkozni és előretörni itt nálunk tízszeres felelősséget jelent és a szocialista nálunk százszoros felelősséget hordoz a vállán. Nem dobhatunk ki számlálatlan milliókat és milliárdokat az ablakon, mert nálunk minden fillér tízszer többet ér. Nem nyomhatunk el egyetlen jószándékú gondolatot, nem törhetünk derékba egyetlen tehetséget sem, mert nálunk minden gondolatra, minden jószándékú gondolatra és minden tehetségre százszor nagyobb szükség van. A mi felelőségünk a nép sorsáért felmérhetetlen. Joggal követel tőlünk sokat a szabolcsi, a fejér megyei paraszt, joggal követel többet az Egyesült Izzóban dolgozó ifjúnok leány, vagy a Csepelen dolgozó esztergályos, a borsodi tanító, vagy Budapesten az egyetemi tanár, nagy vizsgáztatók ők és mi, leninisták nem bukhatunk meg ezen a vizsgán, nem bukhatunk meg szüleink és testvéreink előtt. Felelőtlen vita, felelőtlen harcok, felelőtlen kötélhúzás és felelőtlen kísérletezések nálunk megengedhetetlenek. Nem pazarolhatunk anyagot és pénzt, nem pazarolhatunk emberséget, hitet, akaratot és bizalmat.

1945-ben kaptunk valamit: a szabadságot. Nem ingyen kaptuk, szenvedtünk és kínlódtunk érte eleget, még akkor is, ha nem voltak nálunk tömeges felkelések és hatalmas partizánharcok. Sohasem felejtjük el és ne felejtse el soha a világ, hogy a Lenin vezette októberi forradalom után a magyar [1919.] március 21-e volt a második. (*Taps.*) Felelőségünket ez méginkább növeli. És hol tartunk ma? Nézzünk csak vissza és nézzünk körül: eleget tettünk-e kötelességünknek, jól vizsgáztunk-e népünk előtt, megtartottuk-e ígéreteinket, beváltak-e a hozzánk fűzött remények, Szinte mindegyik kérdés, szónoki kérdés, de azért én tovább kérdezek. Jön-e utánunk a falvak népe, hallgatnak-e ránk a gyárakban, mit mondanak rólunk azok, akik garázsban laknak, és mit a vásárcsarnokban sorakozó asszonyok? Bele kellene hallgatózni a levegőbe, főleg azoknak kellene behallgatózni a levegőbe, akik a vas és az acél országáról beszélnek. Életszínvonalunk egyre jobban lemarad, még a mostani ötéves terv számai is azt mutatják, hogy viszonyítva más népi demokráciákhoz,

például Csehszlovákiához, az életszínvonalunk igen jelentősen lemarad. Amikor április 4-én tűzijátékot dobálunk a Gellért-hegy felett az égre, amikor nem mondunk ki, szemérmesen titkolunk, illetve titkolnak mindenki előtt nyilvánvaló igazságokat, amikor mint a tapintatos szülők a gyermekek előtt idegen nyelven kezdenek beszélni, hallgatózzanak bele a levegőbe, hogy nem hallják-e ki az országnak csöndes, halk morajából a quousque tandem-et?¹⁰² (*Taps.*)

Nem vagyok pesszimista, nem becsülöm le elvégzett munkánkat, nem becsülöm le eredményeinket. Optimista vagyok, tudom, hogy vannak eredményeink. Még akkor is jók ezek az eredmények, ha egy részük csak arra volt jó, hogy a jó igényeket, a kibontakozás igényeit, az ember egyéni fejlődésének igényeit növeljék, de most mulasztásainkról beszélünk és furcsa lenne, hogyha valaki arra a kérdésre, hogy eleget tettünk-e a demokrácia nevelésében azt válaszolná, hogy felépítettük Sztálinvárost. Révai elvtárs egyik könyvének a címe, „Élni tudtunk a szabadsággal.” Én azt hiszem, hogy ezzel a címmel vitába lehet szállni. Nyugodtan vitathatjuk és nyugodtan mondhatjuk azt, visszanezve az elmúlt 12 évre, hogy nem tudtunk mindig élni a szabadsággal, hogy nem éltünk jól a szabadsággal és gyakran visszaéltek a szabadsággal. Persze a fokozatok közt hatalmas különbségek vannak és ezek a különbségek félreállásra kell, hogy késztessenek egyeseket (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) nagyobb felelősségre, jobb munkára, igaz szavak kimondására, igaz feladatok elvégzésére másokat. Itt gyorsan megjegyzem, elvtársak, hogy büszke vagyok, hogy az Írószövetség pártszervezetének tagja vagyok. Azért vagyok erre büszke, mert tudomásom szerint az egyetlen hely Magyarországon, ahol a XX. Kongresszus után személyi változás történt, a Magyar Írók Szövetsége. (*Taps.* — *Közbeszólás:* És az Esti Budapest, lehet követni! — *Közbeszólás:* Bár én is büszke lehetnék!¹⁰³) Majd leszel Te is. Rengeteg munka az, ami ránk vár, becsületünket kell visszaszerezni, a szó hitelét kell visszaszerezni, a reményt és bizalmat kell visszaadnunk az embereknek, hibákat kell jóvátennünk és ezek nem kis feladatok, ugyanakkor, amikor tovább kell építeni a szocializmust, meg kell mondanunk az ország népének az egyszerű igazságot, nagyon nehéz helyzetben vagyunk, sok gond és nehézség vár ránk, nem szabad a régi délibábok helyére új délibábokat festegetni.

Ez minden kommunista előtt világos. Miért nem ez történik mégis? Miért játszunk még mindig, miért nem beszélünk a nép előtt világosan, titkaink vannak a nép előtt, rejtegetni kell előttük valamit? Nekünk

nem lehet rejtegetnivalónk! Nagyon sokat mulasztottunk, nem mértük fel az ország helyzetét, nem tudjuk pontosan, hogy mi is van nálunk. Horthyéknak nem volt szükségük az ország felmérésére és ebben semmi csodálatos nincs, de mi nem tudhatjuk felépíteni a szocializmust az ország helyzetének, az igazságnak legtökéletesebb ismerete nélkül. Nem bízhatjuk magunkat a véletlenre és tudománytalan fecsegésre, a tiszta és egyszerű igazságra van szükségünk. (*Közbeszólás: Idő!*) Rögtön befejezem. (*Halljuk! Halljuk!*) Nem engedhetjük — azért mondok én el ilyen általánosságokat is, mert mondtam, hogy olyan elvtársakhoz szólok elsősorban, akik ezeket az általánosságokat sem értik. (*Zaj.*) — Hogy bárki bármilyen indokkal akadályozzon bennünket felelősségteljes munkánkban. Az indok ma már, hónapokkal a XX. kongresszus után csak személyi indok lehet, a nép érdeke a feladatok elvégzését és az igaz beszédet követeli és a személyi kultuszt fenntartani sem nyíltan, sem burkoltan nem lehet többé. (*Taps.*) Nem hiszünk a dogmákban és ami bennünket egykor a kommunizmus ügye mellé állított, a gondolkodás és az alkotás csodálatos szabadságának látomása, ma megtisztul a ráakódó portól és salaktól, egy ráfestett giccs alól előkerülő Rafael-kép nem kedves nekünk annyira, mint a megtisztulóban lévő marxizmus-leninizmus.

Mégegyszer erre a vászonra nem lehet giccset pingálni. (*Taps.*)

Itt hosszan akartam — de kihagyom ezt a részletet — beszélni arról, hogy az ország felmérésében, tudományos felmérésében történt-e valami és arról, hogy 1945–48 között olyan helyeken, mint a *Valóság*¹⁰⁴ című folyóirat, egy csomó kitűnő kezdeményezés volt erre vonatkozóan. De ma nem mondhatjuk, én azt hiszem, hogy nincs olyan ember ebben az országban, aki bátran merné állítani magáról, hogy ő a munkaterületének minden részét és a más területéhez való minden kapcsolatát pontosan ismeri. Pazaroltunk itt is és a pazarlásunk újabb pazarlás lett, mint ahogy a magyar dzsentrí pazarolt, aki mulatozás közben beugrott a nagybögőbe, szétlötte a tükröt. Dzsentrí-szokás volt ez és ez annál is inkább nem helyes, mert az ilyen mulatozás vége a végrehajtó, a dobpergés, a magányos pisztolylövés szokott lenni. A vitákból is egy kicsit sok volt, megmondom azért, mert kevés a tett, azért sok a vita. (*Taps.*) Azért sok a vita, mert Vas elvtárs is elmondta például azt, hogy a párt egyetért ezekkel a vitákkal, csak egy dolgot nem látott pontosan, hogy a Központi Vezetőség, illetőleg a Politikai Bizottság mennyire ért egyet ezekkel a vitákkal, mennyire ért egyet a XX. kongresszussal. Ezt nem látjuk világosan. (*Taps.*) Mert azok a nyilatkozatok, amelyeket erre vonatkozóan

hallottunk, az a határozat, vagy határozatok, amelyeket erre vonatkozóan olvashattunk, ezek nem adnak számunkra teljes tiszta képet, anélkül inkább nem, hogyha a tetteket vizsgáljuk meg és megkérdezzük azt, hogy az országot érdeklő fő kérdések közül melyekre kaptunk a tettekben teljesen egyértelmű választ. Az életszínvonal kérdésével kapcsolatban tudjuk-e pontosan, hogy az életszínvonal emelkedése az utolsó években milyen volt? Tudjuk-e pontosan, hogy a következő ötéves tervben milyen lesz az életszínvonal emelése, és végrehajtható lesz-e viszonyítva, ahogy az előbb mondtam, a körülöttünk lévő népi demokráciákhoz, mondjuk Csehszlovákiához képest.

Vagy itt van például a rehabilitáció kérdése. Én, elvtársak, úgy gondolom, hogy a rehabilitáció addig nem rehabilitáció, míg a sajtóban meg nem jelent. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Én nem tudom elfogadni (*Közbeszólás: A júniusi határozattal együtt!*) a szóbeszédet. Lenin egyik beszéde figyelmeztet arra, hogy aki a vitákban szavakban hisz — nem tudom szóról szóra, de lényegében — az ostoba. Nem a szavak érdekelnek most már, hanem a dokumentumok, a nyomtatott dokumentumok az ország színe előtt.

Hát itt jutok el nagyon lassan a sajtó kérdéséhez. Ezzel kapcsolatosan, ha már többen beszéltek itt a száz évvel ezelőtti eseményekről, én is egy idézetet szeretnék felolvasni, egy 111 éves idézetet abból a kitűnő gyűjteményből, amelyet Lukácsy Sándor¹⁰⁵ csinált Irinyi irataiból. Egy idézet a napi sajtó feladatairól szól, és azt hiszem, hogy aláírhatjuk mi is: „Tudatni komoly, de könnyű nyelven minden bel- és külföldi érdekes hírt és kiterjedni eképp a tudásnak minden ágára. Értesíteni a polgárokat jogaik mibenlétéről, felvigyázni a kormány, megye, város és minden aprócska kényúr tetteire, bepanaszolni közönség előtt, ha érdekel bír, minden jogtalanságot és méltatlanságot, elmondani a nemzet minden hiányait, vágyait, szükségét és szenvedélyeit, megtámadni minden hibát, minden visszaélést, a saját pártjának tagjai által követettet is, sőt ezen esetben még sokkal szigorúbban, mert ez növeli leginkább a pártnak erkölcsi tekintélyét. (*Taps.*) Védni az igazságot, a nemzeti nagyságot, tekintetet érdeken kívül, és a jólétet, szabadságot és a rendet. Előre megemlíteni, egyszerűsítve előadni, kifejteni, megbírálni és tárgyaltatása alatt is éber figyelemmel kísérni minden törvényjavaslatot és napi kérdést. Feljelenteni a közvéleménynek minden zsarolást, gonosz szándékot, titkos sóhajt, elrejtett gondolatokat.” (*Zaj.*) Elvtársak! Én magamat szívesen lerövidítem, de Irinyit nem. (*Közbeszólás: De ne ol-*

vasd fel!) De felolvasom. „Feljegyezni az eseményeket és azoknak indító okait, azaz hírlapba iktatni azokat, hogy majd egykoron bőséges anyaggal bírhaſson a történetíró. Elbeszélni a nemzetnek örömet, fájdalmát, tanácsot adni a kormánynak, beszélni a közvélemény nevében, de beszélni a közvéleménynek is és mindezt tenni nem néha, de tenni csüggedés és halogatás nélkül, minden nap írni fóliánsokat anélkül, hogy valaki különös írói nevet vívhatna ki, dolgozni szakadatlanul, sőt rögtönözve anélkül, hogy méltánylással lehetne számolni, szembeszállni mindennel, aki és ami hibás, nem gondolva előítélettel, gúnyval, rágalommal és akárminő ellenségeskedéssel és középpetet a részvétlenség és közönyösségnek, folytonosan lobogó lelkesedésünek, éber és rugékony lelkünek lenni, nem tántorítani soha még az örvény szélén sem és legyőzni a folytonos munka minden unalmát és fáradałmait. Eképp küzdeni, tudósítani, világosítani, tanítani igazán bátran és becsületesen. És beszélni, midőn még nem beszéltek, midőn mások már nem beszélnek, beszélni mindig, beszélni újra és beszélni szakadatlanul — ez az időszaki sajtó feladata.” (*Taps.*)

Én nagyon sajnálom, hogy az elvtársak, ... Több felszólalásban arról volt szó, hogy a márciusi fiatalok útját, hogy egy elődünknek, egy márciusi fiatalnak... (*Zaj.*) Egyenként kérem a hozzászólásokat, akkor válaszolok. Itt jutottam el a mai vita anyagához.

HUSZÁR TIBOR: Eljutottunk fél kettőig.¹⁰⁶

KUCZKA PÉTER: A sajtó és a tájékoztatás kérdéseire. Nem megengedhető például, hogy Hruscsov elvtárs ismert beszédét a személyi kultusz kérdéseiről csak néhány kiválasztott elvtárs ismerje teljes terjedelmében. Nálunk csak néhány kiválasztott, de nyugaton kivétel nélkül mindenki, mert ott a kapitalista sajtó és a könyvkiadás milliós példányszámban publikálta az egészet. (*Közbeszólás: Azok megbízhatók! — Közbeszólás: Ellenség hangja!*) Mi csak egy ifjúsági kiadást, egy szelidített és megbékült változatot kaptunk belőle. (*Közbeszólás: Éretlenek vagyunk!*) Ki kell adni Magyarországon is az egészet. Ismerje meg az egész felnőtt nép. De nemcsak erről van szó. Olvasta-e valaki az utóbbi évek legfontosabb párthatározatait? (*Közbeszólás: Nem!*) Kinek van a kezében egy könyv, amely a fontos és sorsdöntő határozatokat tartalmazza? A második kongresszust¹⁰⁷ ki lehetett adni, a párthatározatok egy gyűjteményét ki lehet és ki kell adni ma is egyet. Ki kell adni a júniusi határozatot, az októberit és a többiekét, vagy talán titkolni kellene ezeket a határozatokat azok előtt, akiről szó van bennük, az ország népe és a párt tagjai előtt? (*Közbeszólás: Végre kell hajtani!*) Pedig a nemzetközi munkásmoz-

galom eseményeit sem ismerjük eléggé, a Togliatti-beszédet, az angol, francia, amerikai munkásmozgalom fontos nyilatkozatait és dokumentumait, ezek sem jutnak el hozzánk, vagy csak megcsönkítva. (*Közbeszólás: Lapot a Tartós Béke*¹⁰⁸ helyett!) Fel kell számolni azt a koncepciót, hogy az ország nagy része ellensége a szocializmusnak, azt a koncepciót, amely szerint az ország nagy része, az építő és verejtékező munkások és parasztok — gyermekek. Ismereteket és tudást akarunk, dokumentumokat és igazságot.

Kicsiny és szegény nép vagyunk, ezzel kezdtem, kicsiny, de nagy lehetőségeink vannak. Lehetőségeinkkel élve nagy és gazdag nép leszünk és akarunk lenni, ebben senki sem akadályozhat meg bennünket. (*Taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Időközben egy kérés érkezett az elnökséghez. Fekete Sándor elvtárs azzal a kéréssel fordult hozzánk, hogy adjunk neki szót.

FEKETE SÁNDOR: Kedves Elvtársak! Most jöttem Bukaresten át egyenesen Moszkvából és egyenesen a Petőfi Kör gyűlésére.¹⁰⁹ (*Élénk taps.*) Barátaim azt javasolták, mondjam el három mondatban a legfontosabb benyomásaimat Titó elvtárs moszkvai és bukaresti látogatásával kapcsolatban. Megpróbálom a következő három mondatot. (*Közbeszólás: Többet is!*) Először is komolyan és felelősségteljesen mondhatom, hogy a Szovjetunióban eltöltött másfél hónap alatt arra a megdönthetetlen meggyőződésre jutottam, hogy a Szovjetunióban feltartóztatlanul halad előre egy forradalmi megújulás, olyan megújulás, amelyet már semmiféle erők nem tudnak feltartóztatni. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*)

Másodszor, a jugoszláv elvtársakkal folytatott hosszú és őszinte elvtársi beszélgetés során arra a szilárd meggyőződésre jutottam, azt az örömteli felfedezést tettem, hogy a nemzetközi munkásmozgalomnak ez a kiváló és ragyogó élcsapata, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége teljesen szolidarizál azzal a harccal, amelyet a magyar párt és a magyar nép legjobbjai folytatnak a forradalmat beszenyező, a nép ellenségeinek segítő szektásság, dogmatizmus, szolgaszellem ellen. (*Élénk hosszantartó taps és éljenzés, felkiáltások: Hurrá!*)

Ennek ellenére arra a harmadik meggyőződésre jutottam, hogy harcunkat a XX. Kongresszus nagy igazságtevésének magyarországi alkalmazásáért sem Moszkvában, sem Belgrádban nem fogják eldönteni, ezt a harcot nekünk itt Magyarországon kell megvívni. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*) Azt hiszem, akkor fog ez a harc győzni, ha az

egész ország és az egész párt úgy fog küzdeni a forradalom nagy megújulásáért, mint a Petőfi Körnek ez a mostani gyűlése. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Losonczy Géza elvtársat illeti a szó.

LOSONCZY GÉZA: Elvtársnők! Elvtársak! Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy mondanivalóim javarészt elmondották már itt mások. Ennek ellenére engedjék meg, hogy részben a mai vitához egy néhány megjegyzést tegyek, részben pedig a vita tulajdonképpeni tárgyával kapcsolatban elmondjak egy-két gondolatot, amit elmondtam volna, nemcsak mint vitavezető, hanem úgy is, mint e vita egyik felszólalója.

Minnek tulajdonítható még ez a Petőfi Kör történetében is szokatlanul nagy érdeklődés, amely a jelenlegi vita iránt megnyilvánult? A vita tárgyának, vagy talán az előadók személyének, vagy talán valamilyen más körülménynek? Azt hiszem, hogy a vita iránti szokatlanul nagy érdeklődés elsősorban a jelenlegi helyzettel magyarázható, az általános helyzettel és ezen belül a tájékoztatás és a sajtó helyzetével, amely egyben kifejezője annak, hogy hol tartunk jelenleg a XX. Kongresszus szellemének megvalósítása útján.

Az itt felmerült kérdések politikailag alapvetően tisztáztak egy kérdést, amelyet ennyire élesen az én tudomásom szerint nem vetettek fel még a Petőfi Kör eddigi vitáin, ez pedig az elmúlt 6–8 esztendő periodizálásának kérdése. Hogy 1949 és 1953 között pártunk egy hibás és szektáns úton járt, erről beszél a mindeddig közzé nem tett júniusi határozat. Ugyanakkor az, hogy 1953 júniusa óta a XX. Kongresszusig egységes volt-e az utunk, folyamatos és töretlen volt-e júniusi út, mint hallottuk nem egyszer állítani, vagy pedig ezen az úton törést jelentett 1955, arra vonatkozóan itt ezen a vitán hallottunk először világos és félreérthetetlen állásfoglalást. Ha nem látjuk 1955 szerepét a maga valóságában, tehát mint törést a júniusi úton és egy olyan fordulatot, amely tartalmazta 1949–1953 restaurációjának igen lényeges elemeit, akkor lényegében nem tudjuk világosan áttekinteni a mögöttünk lévő periódust és ennek következtében nyilvánvalóan nem tudnók helyesen felmérni az előttünk lévő feladatokat sem. Az az éles és kemény bíráló hang, amelyet Déry Tibor elvtárs ütött meg itt, azt hiszem feltétlenül jogosult mindazoknak a szemében, akik az elmúlt évek valóságos kultúrtörténetét ismerik és ezen belül azt a sorsot, amely más írókkal, igen számos íróval együtt Déry Tibor elvtársnak is osztályrészül jutott. Lehet beszédének és felszólalásának egyik-másik részével nem mindenben egyetérteni, de hogy

ez a felszólalás egy író részéről, aki a nyilvánosságtól és ezen belül is a sajtónyilvánosságtól őt és a magyar kulturát érintő alapvető kérdésekben jó öt esztendeje el volt zárva, annak erkölcsi jogosultságát kétségbevonni nem lehet, foglaljon — ismétlem — bárki bármiképpen állást ehhez a beszédhez, én a magam részéről minden lényeges pontjában egyetértékessel a felszólalással. (*Élénk taps.*) Megvallom, számomra szubjektíve mindig jólesik, valahányszor vezető funkciót betöltő elvtársaink részéről hallja az ember azt, hogy nincs olyan erő, amely vissza tudná rántani politikánkat, a pártot a XX. kongresszus előtti periódusba. Jólesett hallanom ezt ugyancsak a Petőfi Kör rendezésében történt régi harcosok és fiatal értelmiségiek találkozásánál¹¹⁰ Kiss Károly elvtárstól és azt hiszem, hogy minden ilyen kijelentésnek megvan a maga pozitív értéke és hiba volna ezt nem értékelni eléggé. Nekünk azonban az elmúlt 6–7 év tapasztalatai alapján, amikor a párt nemcsak elindult a júniusi úton és ért el eredményeket ezen az úton, hanem bizonyos visszahúzó erők hatására megállt és visszafordult ezen az úton az 1949–53-as, már a júniusi határozat által elítélt periódushoz, hibákhoz, azt hiszem, hogy az volna elsősorban a teendőnk és minden kérdést, így a sajtó és tájékoztatás kérdését is elsősorban abból a szempontból kellene vizsgálnunk, hogy mi nyújt maximálisan biztosítékot az illető területen egy újabb szektáns, sztalinista restauráció ellen. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Ha megvizsgáljuk az 1953 júniusa és 1955 tavasza közti periódust, akkor a megállás, illetőleg a törés igen számos forrása és oka közt, azt hiszem, hogy különös hangsúllyal megállapíthatunk két elemet, két tényezőt. Az egyik az, hogy 1953 júniusa után nem történt meg — éppen azért, mivel a dogmatizmus kellőképpen nem volt felszámolva, noha óriási csapást mért rá a júniusi határozat, — a soronlévő elvi problémák, a gazdasági élet, a kulturális élet, a bel- és külpolitika elvi kérdéseinek megfelelő tisztázása.

Másrészről, hogy június sorsát nem sikerült eléggé letenni a párttag-ság százezreinek és a dolgozó nép millióinak kezébe. Ezeket a tényezőket, elemeket is számba kell nekünk venni, amikor arról van szó, hogy hogyan szilárdítsuk meg június szellemét és a XX. kongresszus szellemét most ebben a periódusban, hogyan tegyük a XX. kongresszus szellemét véglegessé és visszavonhatatlanná. E szempontból kívánnék a sajtó és a tájékoztatás néhány problémájáról szólni.

Konkrét példákkal illusztrálták előttem és ebben a tekintetben semmiféle vita nem volt, egyetlenegy felszólaló és egy másik felszólaló között sem, hogy a tájékoztatás állapota, a mai sajtóban messzemenően

nem kielégítő, sem belpolitikai, sem külpolitikai, sem pedig gazdasági és kulturális tekintetben. Én nem akarom ezeknek a példáknak számát tovább szaporítani. Inkább egy szempontot az elmondottakhoz hozzátennék: nem kielégítő morálisan sem. Engedjék meg, hogy erre vonatkozólag egy-két példát említsek. Itt van a Nagy Imre-kérdésnek a sajtóban való tárgyalása 1955 folyamán. Tagadhatatlan, hogy pártunkon belül ma is vannak nézeteltérések ennek a kérdésnek a megítélésében, bár az is vitathatatlan, hogy a XX. kongresszus óta mind szélesebb és szélesebb rétegek vélekednek vagy látnak valóban tisztábban ebben a fontos problémában. Én most nem is a kérdés érdemi részéhez akarok hozzászólni, de mindenképpen fel akarom vetni a sajtómorál, a sajtóerkölcs szempontjából azt, hogy lehetséges-e, helyesebben erkölcsös-e támadni valakit anélkül, hogy meghallgatnók és véleményének, védekezésének ugyanolyan nyilvánosságot biztosítanánk, mint az ellene elhangzott támadásoknak. (Úgy van! Úgy van! — *Élénk taps.* — *Közbeszólás:* A Központi Vezetőség sem hallgatta meg! — *Közbeszólás:* A jelenlegi körülmények közt hogyan lehetséges Rajk-per? *Közbeszólás:* Ezért kell, hogy a gyilkosok...)

Vitás kérdések merültek fel itt a párt és a Népfront, a szövetkezet-fejlesztés, a nehézipar fejlesztése és más kérdésekben. Egyesek, akik figyelemmel kísérték a sajtót, úgy mondják, hogy Nagy Imre személyét és politikáját még az áprilisi határozaton¹¹¹ is messze túlmenően támadta a pártsajtó és a nem pártsajtó az 1955-ös év folyamán. (Úgy van!) De miért nem lehet eleget tenni a sajtóerkölcs és a nép ama követelésének, hogy hallgassák meg ebben a kérdésben Nagy Imrét is, mivel kétségtelen, hogy anélkül... (Úgy van! Úgy van! — *Élénk, majd ütemessé váló taps.* — *Ütemes felkiáltások:* Vissza a pártba! — *Percekig tartó taps és ütemes felkiáltások:* Vissza a pártba! *Hosszantartó nagy zaj.* — *Élénk taps.* — *A karzaton felállnak az emberek. Nagy zaj.* — Halljuk! Halljuk!)

Felvetődik az a kérdés, hogy annak idején, amikor a Központi Ellenőrző Bizottság Nagy Imre elvtárs kizárását elhatározta, erről az elhatározásáról szóló közlemény miért nem jelent meg a párt központi lapjában, miért kellett megjelennie a *Pártépítés* c. folyóiratban?¹¹² (*Közbeszólás:* Rossz a lelkiismeretük!) Ugyanezzel a kérdéssel kapcsolatban szeretném egészen röviden megemlíteni a *Szabad Népb*en 1956. április 15-én „A pártdemokrácia fejlesztéséért” c. cikk egyes részleteit, amelyben anélkül, hogy idéznének a szóban forgó elvtársaktól, megbélyegzik őket, mint olyanokat, akik a XX. kongresszus utáni taggyűlésen pártellenes felszólalásokat mondtak, azzal, hogy céljuk nem az építő bírálat, hanem

zavarkeltés és a hisztéria volt. (*Közbeszólás: Kapott igazságot Litván?*) Meg akarom említeni, hogy az én tudomásom szerint a cikk szerzője sajnálkozását fejezi ki emiatt a cikk miatt.¹¹³ (*Nagy zaj.*) Ezt az említett két példát is csak azért hoztam fel, számtalan más egyebet lehetne felhozni, hogy a vita eredményeihez, eddigi eredményeihez hozzátegyem még azt az előbb említett szempontot, de igen nyomatékosan, hogy véget kell vetni ennek az igen rossz értelemben vett pártos újságírásnak és vissza kell térni a tárgyilagos, a lenini értelemben vett pártos újságírás-hoz, amikor mindenkinek, akit támadunk, joga van arra, hogy pontosan megjelöljék minden összefüggésével együtt, meghamisítás nélkül, hogy mit mondott az illető (Úgy van! Úgy van!) és mindenkor módot adjanak neki arra, hogy állást foglalhasson ahhoz a cikkhez, amely az ő megtámadását tartalmazza és amennyiben valótlan tartalmat, helyreigazítást kérhessen. Vissza kell térni itt is e tekintetben is a normális sajtóerkölcs-höz. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*)

Külpolitikai tekintetben egy kérdést szeretnék megemlíteni: a Togliatti-nyilatkozat kérdését, amelynek a sajtóban meg nem jelenése számomra is rejtélyes. Itt nem pusztán arról van szó, hogy a Togliatti-beszédet meglehetősen rövidítve és azok szerint, akik a teljes szöveget ismerik, egy és más ponton nem teljesen híven közölte a *Szabad Nép*.¹¹⁴ Nem látszik teljesen érthetőnek ez az intézkedés, hogy amikor az *Unitában* emlékezetem szerint vasárnap múlt egy hete, hogy megjelent ez a cikk, nálunk mégis csak jó négy-öt nappal, vagy még többel később közölték ezt a cikket. Továbbá az a „tanács” [sem érthető] a *Szabad Nép* melletti sajtóhoz, tehát a *Népszavához* és a *Szabad Ifjúsághoz*, hogy ők még ezt a kivonatos szöveget se közölnék. Ilyen körülmények között nyilvánvaló, hogy — most nem beszélve a XX. kongresszus külföldi tovaryuzéséről, arról a körülményről, hogy egész csomó párt foglalt már állást arról, hogy Hruscsov elvtársnak a XX. kongresszuson mondott beszédét, amelyet nálunk csak egy meglehetősen szűk körrel ismertettek, hivatalos szövegben tegyék közzé, hogy kikerüljenek abból a kínos helyzetből, hogy a burzsoá hírügynökségek nyomán kellett nekik is közölni sajtójukban, s így tovább. Azt hiszem, hogy ez a néhány tény-kiegészítés ahhoz, amit az elvtársak itt a vitában felhoztak, már önmagában véve is elég világosan tükrözi, hogy igen-igen komoly teendőink vannak még, hogy az újságokból nálunk Magyarországon szavahihető, hiteles hírközlő orgánumok váljanak. Nem beszélve [arról a] sajtóságot titkolózásról, amelynek indokoltsága már nem is látszik teljesen világosnak.

Én nem akarom itt felvetni azt a kérdést, amelyet itt az elvtársak felvetettek, az 1949–53-as periódusban mártírhalált halt emberek temetését és nevének közzétételét a sajtóban. Rákosi elvtárs a Sportcsarnokban mondott beszédében megbélyegezte az angol szociáldemokrata vezetők eljárását, akik Hruscsov elvtársnak provokatív formában vetették fel a Kelet-Európában bebörtönzött szociáldemokraták ügyét.¹¹⁵ Én ebben a kérdésben Hruscsov elvtárral és Rákosi elvtárral teljesen egyetértek. Rákosi elvtárs itt megjegyezte még azt: „Noha az illetők már akkor szabadlábban voltak”.¹¹⁶ De az emberben felmerül a kérdés, hogy amennyiben az országok közti információk kicserélését nem kémkapcsolatokra, vagy követségi jelentésekre építjük, akkor valójában honnan tudhatták volna az angol szociáldemokraták, hogy a magyarországi bebörtönzött szociáldemokraták szabadlábban voltak? (*Élénk taps.*) E tekintetben is vissza kellene térni — ismétlem — a teljesen normális újságszerű tárgyközléshez. Ez egy rendkívül fontos politikai esemény volt, ugyanúgy mint a szóbanforgó elvtársak teljes rehabilitálása az elmúlt időkben. Ezekről az eseményekről a sajtónak, a délutáni sajtónak aznap, a reggeli sajtónak másnap teljesen normálisan hírt kellene adnia, ugyanúgy, mint ha a Togliatti-beszéd megjelenik vasárnap reggel, akkor már a hétfői lapban egy rövid tudósítás benne lehet, a keddi lapok pedig szerkesztőbizottságaik belátása szerint hosszabb, vagy rövidebb, de mindenesetre hű kivonatokat adhatnak az egész beszédből és mindarról, ami ezzel kapcsolatban fontos.

Szeretném ezzel kapcsolatban felvetni, hogy hogyan állunk jelenleg a tájékoztatás és a sajtó vonalán a párt- és az állami irányítás kérdésében. Hadd bocsássam azt előre, hogy vita énköztem és egy olyasvalaki közt, aki állítja, hogy szükséges a párt- és állami irányítás, természetesen ebben az elvi kérdésben nincs. Ellenben fel kell itt vetnem ennek az irányításnak a tartalmát az adott helyzetben és a módszereit. Tartalmilag az a kifogásunk a jelenlegi irányítás ellen, hogy nem egyszer nem a XX. kongresszus szellemében történik, mint az előbb említett Togliatti-eset is bizonyítja. Más példákat is idézhetnénk, példának okáért a Petőfi Kör vitáinak közlésével kapcsolatban. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) (*Közbeszólás: Közvetítsék, mert a munkásokat érdekli!*) Módszereinkben a jelenlegi sajtóirányítás ezért nem helyes, mivel túlságosan operatív és beavatkozó jellegű, ahelyett, hogy inkább elvi lenne. Én azokkal az elvtársakkal értek itt a vitában egyet, akik hangsúlyozták, hogy a XX. kongresszus után, illetőleg óta lehetetlen észre nem venni gondosan figyelő szemnek

a magyar sajtó hangjában egy fontos változást, mégpedig a kongresszus szellemében. Tény, hogy igen-igen számos olyan kérdés, amelynek még az érintése is tabu volt, az 1955-ös esztendő folyamán került megtárgyalásra a sajtóban, a hang igen jelentős mértékben felfrissült, bár meg kell mondanunk, hogy számos lapnál ez az előretörés igen gyakori visszalépésekkel párosult. Az egyik legüdvösebb kezdeményezésnek ebben a tekintetben a már említett Politikai Bizottsági és miniszterelnöki sajtótájékoztatókat tartom. Néhány hete, talán 4–6 hete léteznek ezek a sajtótájékoztatók, amelyek teljes mértékben új jelenségek a magyar sajtó életében. Hallatlan jelentőségük abban van, hogy csírájukban véleményem szerint magukban rejtik egy sokkal magasabbrendű, nem adminisztratív, nem beavatkozó sajtóirányításnak a lehetőségét. Ha Ács elvtárs,¹¹⁷ vagy pedig a miniszterelnök¹¹⁸ összehívja a vezető újságírókat és a valóságnak megfelelően informálja, valamint informálódik tőlük, ha a sajtó kérdését baráti jellegű eszmecseréken lehet tisztázni, akkor nyilvánvaló, hogy hovatovább feleslegessé fog válni az agitációs osztály egy, vagy másik munkatársának, vagy funkcionáriusának úgyszólván napi beavatkozása a sajtó életébe. A beavatkozások közt előfordulnak helyesek és jók, de hangsúlyoznom kell, hogy nem egyszer hátráltató, visszahúzó tényezőként, elemekként szerepelnek. Ezeken a vitákon igen sokszor felvetődött az a probléma, hogy a bizalom igen megrendült az utóbbi időben. Véleményem szerint a közélet különböző területein és a népben a bizalom olyan mértékben fog helyreállni, amilyen mértékben Központi Vezetőségünk bizalmat kölcsönöz a népnek és a [párt] különböző szerveinek. Amilyen mértékben rájuk bízta az ország gazdasági, politikai ügyeinek intézését, amilyen mértékben nem tekinti őket kiskorú gyermekeknek és szívesen tájékoztatja őket, amennyiben a lapok szerkesztőbizottságai saját belátásuk szerint működhetnek az állandó kisebb-nagyobb operatív jellegű beavatkozástól mentesen, kétségtelen, hogy olyan mértékben fog növekedni a sajtó önálló hangja, olyan mértékben lesz hívebb a hírközlés és a közügyek megtárgyalása tekintetében a magyar sajtó.

Általában szükség volna magának a sajtó jellegének egy részletesebb és fontosabb megvitatására. Itt az ideje szakítani azzal az elképzeléssel, hogy az újság nem egyéb, mint a párthatározatok illusztrálásának és népszerűsítésének a szerve. Igen hosszú ideig ez volt a felfogás, most kezd előtérbe nyomulni az a másik felfogás, hogy emellett a sajtó a közvélemény szerve is, amelynek hasábjain mindenféle probléma megvitatása teljesen jogosult. Máté elvtárs foglalkozott itt bizonyos klasszikus újság-

írói műfajok, így a publicisztika meglehetősen elsorvadásával. Mi ennek az oka? Véleményem szerint alapvető oka az, hogy az ország politikai helyzetének előbb vázolt alakulása során az újságírók tényszerűen és elemző módon nem nyúlhatnak hozzá az ország élete politikai alapproblémáihoz. Lehet-e vajon elemző módon történetileg is tényszerűleg tárgyalni olyan hallatlan fontos kérdést, hogy csak néhányat említsek, mint a magyar-jugoszláv viszony, a Rajk-ügy, a Nagy Imre-kérdés, a XX. kongresszus után kialakult problémák, a személyi kultusz kérdése, az ország alapvető gazdasági kérdései, valóban őszintén és az igazságnak megfelelően a bürokrácia elleni harc és a racionalizálás kérdése és így tovább és így tovább. Mindaddig, míg ebben a tekintetben egy igen lényeges és alapvető változás nem történik, addig nyilvánvaló, hogy az újság, úgy is mint hírközlő szerv, amelytől tárgyilagos és tényszerű, gyors és pontos hírszolgálatot lehet várni, úgy is, mint a közügyek megvitatásának szerve, valódi hivatását betölteni nem fogja tudni.

Elvtársak! Szeretnék egy-két dolgot, ami a vitában nem merült fel, megemlíteni azzal kapcsolatban, hogy a magyar sajtó milyen kórosan és torzul fejlődött a személyi kultusz következtében az elmúlt 6-7 év alatt. Az iparban, a közlekedésben, a mezőgazdaságban az 1938-as békeesztendőt szoktuk kiinduló pontnak tekinteni és előrehaladásunkat, vagy helyzetünket ehhez az esztendőhöz szoktuk hasonlítani.

Hogyan állunk a sajtó terén 1938-as vonatkozásban? Vegyük először a napilapokat az egész országban. 1938-ban az egész országban 60 napilap volt, 1956-ban 21. Budapesten 1938-ban 21 napilap jelent meg, ezek közül 14 reggeli és 7 napközi lap, 1956-ban 5 napilap. Vidéken 1938-ban 39 napilap jelent meg, 1956-ban 16 napilap. A vidéki hetilapok száma 1938-ban 216 volt, jelenleg 1956-ban 3. A hétfői lapok száma Budapesten 1938-ban 6, jelenleg 1956-ban egyetlen egy sem, illetőleg a *Szabad Nép* hétfőn megjelenő száma.

Külön kívánom megemlíteni, bár ezt 1938-as adattal illusztrálni nem tudom, hogy 1947-hez viszonyítva, amikor volt kb. 6-7 politikai hetilap, jelenleg 1956-ban egyetlenegy sincs. De hogy a jelenlegi állapot nemcsak 1938-hoz képest jelent visszaesést, hanem előzőleg is hosszú-hosszú évtizedekre visszamenőleg, azt illusztrálja a következő néhány szám. Mint említettem, Budapesten jelenleg, 1956-ban 5 napilap jelenik meg. 1949-ben 8 napilapunk volt, 1946-ban 9, 1938-ban, mint említettem, 21, 1913-ban, az első világháború előtti esztendőben 24, 1868-ban,

egy évvel a kiegyezés után 10, 1848-ban pedig 8 magyar nyelvű napilap volt.

Meg kívánom említeni azt, hogy oldalterjedelem tekintetében a magyar sajtó a második világháború háborús esztendei alatt sem volt olyan înséges és nyomorúságos helyzetben, mint ma. A második világháború előtt a budapesti napilapok átlag oldalterjedelme hétköznap 12–20 oldal, vasárnap 20–32 oldal volt, a *Pesti Napló*, a *Budapesti Hírlap* és a *Pesti Hírlap* heti mélynyomásos melléklettel jelent meg. A háború alatt, amikor sajtókorlátozás volt, egyetlen budapesti lap sem jelent meg hétköznap 8–10 oldalnál kisebb terjedelemben. Ma, tudjuk, hogy a *Szabad Ifjúság*, a *Népszava* és az *Esti Budapest*¹¹⁹ hetenként egyszer-kétszer négy oldalon jelenik meg, más alkalmakkor 6 oldalon jelenik meg, vasárnap kap 8 oldalt.

Megemlítem még a papírfelhasználással kapcsolatban a következőket. 1956-ban az ország hazai összes papírtermelése, hozzászámítva az importot és a készletet 124 millió tonna nagyjából, ebből napilapra 11 millió tonna jut csupán, tehát ennek mindössze egytizede, folyóiratokra az adatok szerint 6 millió [tonna], a könyv és brosúra — kár, hogy ezt a kettőt együtt veszi a kimutatás — 8 milliót kap. Összesen tehát ez a három kulturális kategória — napilapok, folyóiratok, könyvek és brosrák — kb. 25 millió tonnát vesznek igénybe az évi 124 millió tonnából.

Ezzel kapcsolatban hadd említsek meg egy kérdést, amit különösen fontosnak tartok, bár ez a jelenlegi helyzet korántsem ebből az egy szempontból tarthatatlan és káros, ez pedig a művészettel és az irodalommal való kapcsolat. 6–8 oldalas lapon nem lehet rendes és normális szépirodalmi rovatot nyitni, nem lehet a művészettel kapcsolatot létesíteni rendszeresen és megfelelő terjedelemben. Eltekintve azoktól a szubjektív okoktól, amelyek az irodalommal való viszony megromlására vezetnek, az elmúlt időkben itt van még ez az objektív ok is, amely egyik oka a magyar napilapok és a magyar sajtó hallatlan elszürkülésének, ama hagyomány megsemmisülésének, amely a múltban pedig megvolt és amelyet okvetlenül helyes hagyománynak kell értékelni, nevezetesen az irodalom szoros kapcsolata a sajtóval.

Mindezek alapján néhány gyakorlati javaslatot szeretnék tenni a sajtó vonatkozásban. Azt hiszem, nem túlzott követelés az, hogy 15 évvel a felszabadulás után, tehát 1960-ra elérjük a napilapok és hetilapok és folyóiratok száma, oldalterjedelme tekintetében az 1938-as színvonalat, példányszám tekintetében [pedig] meghaladjuk. Még erre az évre javasol-

nám egy új néplap megindítását ahhoz hasonlóan, mint amilyen a *Friss Újság* volt megszüntetése előtt. Nyilvánvaló, hogy jelenleg mind a *Szabad Nép*, mind a *Szabad Ifjúság*, mind a megyei lapok és a budapesti lapok színvonala nem néplap-színvonal, ezért volna elsősorban egy új néplapra szükség akkor, amikor a sajtó-struktúra kiegészítéséről beszélek. Feltétlenül szükséges volna még az ősszel két új hetilap megindítása. Ezek a viták is mutatják, hogy mennyi probléma, mennyi kérdés halmozódott fel az emberekben, mennyi a vélemény, amely egyetlenegy helyen sem található lenyomtatásra és megvitatásra. A hetilapok, amelyek nem elsősorban hírközlő szervek, hanem a közügyek megvitatásának szervei, volnának a legalkalmasabbak ilyen szükséglet kielégítésére. [Továbbá szükséges] az összes meglévő lapok oldalterjedelmének emelése egy-két hónapon belül hétköznap 8, vasárnap 12 oldalra, és az *Esti Budapest* országossá tétele.

Feltétlenül szükség volna az itt már elhangzott követelések közül különös nyomatékot adni az újságírószövetség kérdésének. Vas elvtárs az újságíróknak tett szemrehányást amiatt, hogy az újságírószövetség közgyűlését mind a mai napig nem hívták össze, noha az alapszabályok erre köteleznék a vezetőséget. Nem ez ennek az oka. Az újságírók egyszerűen nem tudják a kérésüket hol is kifejezni, mivel az újságírószövetségben lényegileg semmiféle olyan fórum nincs, ahol az újságírók a maguk közös ügyeit megbeszélhetnék. (Úgy van!) Az újságírószövetség elnöksége, vagy az elnökségben lévő irányadó és hangadó csoport az alapszabályoknak és a törvényességnek valami teljes lefitymálásával, állandóan halogatja a közgyűlés összehívását, függetleníti magát a tagság akaratától — nem tudni, csak sejteni, hogy mi okból. Kívánatos volna, hogy tekintettel az előttünk lévő két nyári hónapra, még ez év szeptemberében teljes tisztújító közgyűlést tartson a Magyar Újságírók Országos Szövetsége. (*Taps.*) Új alapszabállyal, új szervezeti szabályzattal. (*Közbeszólás: Új vezetőséggel!*) Emellett tekintve azt, hogy az újságírók különböző pártszervezetekben vannak szétparcellázva, javasolnám vagy közös pártaktíva megteremtését az újságíró-szövetségen belül, vagy pedig közös pártszervezet megteremtését. (*Taps.*)

Szeretném a teendők közt megemlíteni még a nyomda- és papíripar általános felülvizsgálását, a nyomdaipari dolgozók helyzetének a megjavítását, az önálló újságíró szakszervezet létrehozását, szintén még az ősz folyamán. (*Taps.*)

Szeretnék szóvátenni még egy-két kérdést, ha szabad úgy mondani, történeti vonatkozásban, a jelenleg kialakult sajtóhelyzettel kapcsolat-

ban, aminek azt hiszem nagyjában-egészében minden lényeges vonása a vita során megvilágítást nyert. Én az előbb az 1938-as hasonló adatokat hasonlítottam össze az 1956-os sajtóadatokkal. Ez nem tükrözi egészen híven a fejlődést. 1945-ben és 1946-ban, a felszabadulás után a magyar sajtó fejlődése nagyjában-egészében helyes utakon indult el, a lapstruktúra is egészében egészségesnek volt mondható. Mikor következett be a törés ebben a tekintetben? A törést 1949 hozta a sajtó államosításával. Szeretném néhány vonatkozásban elemezni ezt a tényt, tekintve, hogy a sajtó egész további fejlődésére és a jelenlegi helyzetre vonatkozóan igen nagy a jelentősége. A sajtó államosítása mint olyan tény, amely felszámolta azt az állapotot, hogy magánkézben, burzsoá kézben lehessen napilap, hetilap, vagy folyóirat, óriási történelmi jelentőségű vívmánya és győzelme a népi demokratikus forradalomnak. De ugyanakkor nem kellett volna szükségszerűen együttjárnia száz-, vagy százharminc heti- és napilap megszűnésével. Hogy-hogy nem, mégis ez a kettő egybekerült. Nyilvánvaló, hogy összefüggésben volt a sajtóreformnak ez az összekapcsolása a napilapok és hetilapok megszüntetésével, azzal a szektáns sztalinista szellemmel, amely annak az egész korszaknak uralkodó vonása volt és amely nem vette tekintetbe, hogy akkor, amikor a koalíciós pártok elhalása felé halad az irányzat, ez nem jelentheti egyben egy olyan szemlélet érvényesülését, hogy a napilapoknak és hetilapoknak más funkciója nincs. Ezek a napilapok és hetilapok, a pártsajtó szerves részei voltak a magyar kultúrának, a magyar haladó kulturának és kétségtelen, hogy ez a helytelen szemlélet, amelynek következtében az államosítást egy óriási méretű lap-megszüntetéssel és ennek kapcsán újságírói munkanélküliséggel kapcsolták össze, gyökeresen helytelen lépés volt egy olyan periódusban, amikor szavakban hirdettük a nemzeti hagyományok figyelembevételét, a gyakorlatban azonban teljesen megfélemedtünk arról.

Szeretném hangsúlyozni, hogy amikor ezekről a kérdésekről beszélek, akkor önkritikusan szólok, tekintve hogy ebben a periódusban vezető helyet töltöttem be, vagy az egyik vezető helyet töltöttem be a magyar sajtó irányításában. Nem láttam ezekben a kérdésekben tisztán, és ez vezetett ahhoz, — a magam részről természetesen ezzel a felfogással nem álltam egyedül — hogy ebben az esztendőben, tehát egy olyan ténnyel kapcsolatban, mint amilyen a sajtó államosítása volt, indult meg igen sok tekintetben a magyar kultúra e szép ágának, a magyar sajtónak egy igen nagymérvű hanyatlása, amely a mai napokra, napjainkra, mint az előbbi összehasonlításból kitűnik, hallatlan méreteket ért el. Különös fáj-

dalommal tölt el ebből a periódusból, hogy a napilapok és a hetilapok megszüntetésével kapcsolatban igen sok kiváló újságíró vált legalábbis hosszú időre átmenetileg kenyértelenné, amire semmivel sem szolgált rá, mivel hosszú idő óta és kipróbáltan barátja volt pártunknak, híve a népi demokratikus és szocialista átalakulásnak. Bár meg kell jegyezni, hogy igen gyakran az egyéni jószándék akkor már az egyre inkább elhatalmasodó bürokrácia falaiban elakadt, mégis fájjalom azt az embertelenséget, amellyel ezeket az újságíró elvtársakat és elvtársnőket kezelték és hadd használjam fel ezt az alkalmat arra, hogy kijelentsem efelett őszinte sajnálkozásomat és minden készségemet, hogy bárcsak minél előbb jótétehető legyen mindaz, ami még ebből a periódusból mind a mai napig elintézetlenül maradt, az utóbbi talán már nem teljesen, vagy részben sem az én hibámból.

Mivel az előbb említettem a magyar sajtó helyzetével kapcsolatban egy-két olyan példát, amellyel rá akartam világítani arra, hogy fokozottabban, vagy teljesebben érvényesíteni kell a sajtómorált, ugyanebből a periódusból engedjenek meg egy olyan példát felhozni, amely velem kapcsolatos. (Halljuk! Halljuk!) A Népművelési Minisztérium kollégiuma 1949 őszén emlékezetem szerint több ülésen foglalkozott a magyar zenepolitika, ezen belül az Operaház kérdéseivel. Megvitatásra kerültek ott a zenekultúra és ezen belül az Operaház elvi és igen sok tekintetben gyakorlati kérdései is, amelynek kapcsán határozat született és a határozat egyik része az volt, hogy ezt a határozatot a *Szabad Nép* számára cikkben nekem kell megírni. Ez a cikk annak idején meg is jelent,¹²⁰ és valószínűleg a jelenlévők közül is, azok közül is, akik nincsenek jelen, vannak olyan zenészek, zenei érdeklődésű emberek, vagy általában a kultúra iránt érdeklődő emberek, akik emlékeznek erre. Ez a cikk számos alapvetően helytelen megállapítást tartalmaz, elsősorban, amit főleg sajnállok, a halhatatlan magyar géniusszal, Bartók Bélával kapcsolatban. Elolvasva azt a cikket, éppen ma délután, készülve erre a mai felszólalásra, noha a cikket én írtam és természetesen akkor egyetértettem vele, megdöbbenett nemcsak a tartalmi helytelensége, hanem az az iskolamesteri, álpedagógiai fölény, amely megállapításaiból sugárzik és amellyel kapcsolatban nekem most, amikor első ízben van alkalmam a Petőfi Kör jóvoltából a széles nyilvánosság előtt fellépni,¹²¹ szégyenkezéssel kell bocsánatot kérnem Bartók Béla halhatatlan emlékétől. (*Taps.*) Ennek önmagában véve a sajtóhoz és az eddig tárgyalt kérdésekhez nincs különösen köze. Visszagondolva azonban a szóbanforgó kollégiumi ülésekre, meg kell említeni,

hogy ezeken az üléseken résztvett az Operaház akkori és jelenlegi igazgatója, dr. Tóth Aladár¹²² is, aki ott számos felszólalásában próbálta meggyőzni a kollégiumot arról, hogy ezek helytelen dolgok és Bartók Bélának végül haza kell találnia a magyar nép fővárosába és a magyar népi demokráciába. Utána volt egy megbeszélés a pártban, ahol Tóth Aladár már könnyes szemmel fejtegette, hogy mégis lehetetlen dolog, mivel nem zenészekről lévén szó, primer esztétikai, zeneesztétikai kategóriákkal nem tudhatott nálunk érvelni, könnyes szemmel kérte, hogy ne folytassuk ezt a politikát és ne irtsuk ki Bartók Béla egyes műveit, így a *Csodálatos mandarint* az Operaház színpadáról. Minden hiábavaló volt, meggyőzni nem sikerült azokat, akiknek a kezében, így — hangsúlyozom — az én kezemben is, ezeknek a kérdéseknek elintézése abban az időben összpontosult. De vajon miután az én cikkem megjelent, miért ne jelenhetett volna meg elvileg Tóth Aladár elvtársnak más véleményt képviselő cikke, amely rögtön elvetette volna ennek az egésznek dogmatikus és parancsoló ízét. Természetesen ilyen körülmények között Tóth Aladár elvtárs bizonyára nem is gondolt arra, hogy a sajtó hasábjai az ő számára is nyitva vannak és az ő álláspontjának is van jogosultsága, sőt, mint utólag mindenki előtt kiderült, elsősorban az ő álláspontja volt ebben a kérdésben a helyes. Meg kell említeni, hogy a kollégiumi ülésen csak igen-igen pártszerűségből értett egyet ezzel a határozattal Mihály András elvtárs, akinek ez a „bizonytalansága” később még számos kellemtelen órával és következménnyel is járt. Magammal kapcsolatban még — ha már ennél a kérdésnél tartunk, — szeretném megemlíteni, hogy sajnálattal gondolok vissza az emberi magatartásnak egy bizonyos eltorzulására ebből a periódusból, amely nem is lehetett másként olyan embereknél, akik lényeges pontokon nem tudtak szembenállni kritikailag ennek a korszaknak hibáival.

Egyéb kérdésekről, mint a nevemmel igen gyakran összekapcsolt selejtlista-ügy és könyvek bezúzatása, önkritikailag nem tudok nyilatkozni, mivel ehhez a kérdéshez semmi közöm.¹²³ (*Közbeszólás: Tudjuk!*)

Visszatekintve erre a periódusra, amelynek talán érdemeiben, de hibáiban mindenesetre részünk volt, nekem is, sok más száz és sok más ezer elvtársammal együtt, szeretne az ember felsóhajtani a nagy proletárköltő, Benjámín László versének egyik sorával: „És mint érted én, óh szégyenlős világ, lesz ki értünk is szégyenli magát?”¹²⁴

A továbbiakban szeretnék (*Közbeszólás: Röviden!*) néhány befejező szót mondani (*Közbeszólás: Ráérünk!*) egy pár olyan kérdéssel kapcsolat-

ban, (Halljuk, halljuk! *Taps*) amelyek itt a vitában felmerültek és csak közvetve kapcsolódnak a sajtó kérdéséhez. A mai helyzettel kapcsolatban is számos felszólaló említette, hogy előrehaladásunk egyik legfőbb gátja, hogy létezik az ország közéletén belül egy szektáns ellenzéke a XX. kongresszus vonalának, (Úgy van! Úgy van!) amelyik a kongresszus útján való előrehaladásunkat ott, ahol tudja, akadályozza. (*Közbeszólás: Magnetofonnal is!*) De legyen szabad ehhez hozzátennem azt, hogy figyelemmel kísérve az eseményeket, az a véleményem, hogy ezeknek a szektáns erőnek az ereje nem számszerűségükben van, nem elvi fölényben, vagy ehhez hasonlóknak (*Közbeszólás: Hatalmukban!*), hanem elsősorban a leninista erők igen gyakori határozatlanságában van, alapvető elvi dolgokban. Biztos, hogy ha a Központi Vezetőségünkben, általában a párton belül is és a Központi Vezetőségben lévő lenini erők az eddiginél is bátrabban és határozottabban fordulnak a párttagsághoz és az ország népéhez és szólnak hozzá: Magyar nép, légy segítségünkre a XX. kongresszus vonalának megvalósításában így, így és így, biztos, hogy a XX. kongresszus vonala is sokkal erőteljesebben, sokkal gyorsabban fog haladni előre, mint ahogy eddig történt.

Hadd hivatkozzam befejezésül Nógrádi elvtárs szavaira, aki megállapította itt, hogy a sajtónak abban a hatalmas átalakulásában, amelyet a XX. kongresszus egyelőre hozott már a tényekben is, de főként még lehetőségeiben egyik döntő előrehajtó erejének, sajtónak, a tájékoztatásnak kell lennie. Ezért kellene minden erővel odahatni, hogy mindazok az előrevívő gondolatok, amelyek a vita során eddig felmerültek, ténylegesen meg is valósuljanak. Különös hangsúllyal kívánom itt megemlíteni a sajtótól eltávolított újságírók kérdését, közülük elsősorban azokat, akiket galád módon még foglalkozásuk folytatásából is eltiltottak. Elsősorban ezeket kell rehabilitálni és visszahozni a sajtóhoz. Ahogy képtelenség és nem egyeztethető össze az emberek erkölcsi érzékével az, ha egy magas szakképesítésű orvost azzal büntetnek, hogy foglalkozásától eltiltanak, ugyanilyen képtelenség, hogyha Vásárhelyi Miklóst, Gimes Miklóst, Fazekas Györgyöt, Boldizsár Ivánt, vagy más elvtársat a sajtótól távollátanak. (*Zaj.*) Nekem az volna a javaslatom, hogy mivel itt az elnökségnél még vagy hatvan-hetven felszólalás van, elvtársak vannak, akik nem tudták elmondani hozzászólásukat, sokkal többen, mint amennyien itt szót kaptak, javasolni lehetne azt (*Közbeszólás: A sajtóban!*), és mivel a Petőfi Kör egyéb rendezvényei miatt ezt a közgazdász vita és a történészvita példájára nem tudja egy következő estén is folytatni, talán

fel lehetne kérni az újságírószövetséget arra, hogy ugyanilyen keretben mondjuk egy héten belül folytassa ezt a jelenlegi vitát. (*Élénk ütemes taps.* — *Közbeszólás: Az üzemi dolgozókat is hívják meg!*)

HUSZÁR TIBOR: Érkezett egy javaslat, amelyet kötelességemnek tartok ismertetni. „Javaslom, hogy a DISZ Petőfi Köre kérjen lapengedélyt és indítsa meg a fiatal értelmiség politikai hetilapját. (*Élénk taps.*) Bizonyára sok újságíró, tudós vállalkozna arra, hogy írjon ebbe a lapba.” (*Felkiáltások: Hangosabban!*) A továbbiakban Kornai elvtárs, a javaslat szerzője felkéri a vita vezetőit, a jelenlévő képviselőit a párt Központi Vezetőségének, hogy ezt a javaslatot az illetékes fórumok előtt tolmácsolják. A Petőfi Kör vezetésével ezt a javaslatot megtárgyaljuk és továbbítani fogjuk, Nógrádi elvtársnak is jeleztük és megígérte, hogy ezzel a javaslattal foglalkozni fog.

Másik megjegyzésem a bocsánatkérés lenne. Több mint 70 hozzászólás, illetve hozzászólási kérelem fekszik előttem. Az elnökség tagjaival igyekeztünk a legbecsületesebben kiválogatni a legfontosabb és a legjelentősebb hozzászólásokat. Lehet, hogy ez nem sikerült teljesen, ezért mi a magunk részéről Losonczy elvtárssal egyetértésben már előzetesen is beszéltünk róla, azt javasoljuk hogy ez a vita folytatódjék együtt az újságírószövetséggel. Ezt leleveleztük, sőt Tanczos elvtárs közvetlen diplomáciai tárgyalásokat folytatott Vadász elvtárssal.¹²⁵ Az újságírószövetség is egyetért ezzel, egyik-másik elnökségi tagjának is kikértük a véleményét, úgyhogy ezt a vitát folytatni fogjuk és az első szó ezeket az elvtársakat illeti. (*Közbeszólás: A Sportcsarnokban!*)

Azt hiszem, hogy a DISZ Petőfi Kör vezetősége eddig kiérdemelte az elvtársak bizalmát. (*Taps.*) Nem akarom az elvtársakat félrevezetni és azt mondani, hogy hétfőn, vagy kedden, amikor sem a teremmel, sem egy sor más feltétellel nem rendelkezünk, de a leghatározottabban ígéretet tehetünk, hogy néhány napon belül folytatjuk a vitát. (*Közbeszólás: A Sportcsarnokban!*)

Ezzel, elvtársak, a mai vitát befejeztük.